

VĂN-LIỆU. — Ăn xó, mó niêu. — Cơm niêu, nước lọ. — Thế gian một vợ một chồng, Một niêu cơm tám đầu lòng ăn chơi (C-d).

Niêu

Niêu. 瀟. Nước tiêu-tiên.

Nín

Nín. Im, không khóc, không nói nữa: Đang khóc nín bật. — Im hơi, nín tiếng.

Nín bật. Im hẳn: Nín bật đi.

VĂN-LIỆU. — Ru con a-hả a-hà, Con nín mẹ hả, con la mẹ buồn (C-d). — Nín đi cũng sợ, nói thì cũng kinh (Ph-H). — Nín đi kẻo thẹn với non sông (X-H).

Ninh

Ninh. Nấu nhỏ lửa cho thật dừ: Ninh chân giò.

Ninh 寧. I. Yên: An ninh. Khang ninh.

Ninh-thiếp 帖. Yên-lặng: Bốn phương ninh-thiếp || **Ninh-tĩnh** 靜. Yên-lặng: Tĩnh người ninh-tĩnh.

II. Thăm (không dùng một mình): Qui-ninh.

Ninh-gia 家. Nói con gái đi lấy chồng rồi về thăm cha mẹ: Tiêu-thư phải buổi mới về ninh-gia (K).

III. Thà: Ninh tử bất ninh nhục.

Ninh-bình 寧平. Tên một tỉnh ở xứ Bắc-kỳ.

Ninh-ních. Xem « nich-ních ».

Nịnh

Nịnh 佞. Ton-hót, tăng-bốc, cố làm cho người ta đẹp lòng: Bề-tôi nịnh. Trẻ con hay ưa nịnh.

Nịnh-nọt. Cũng nghĩa như « nịnh ». || **Nịnh tú h.** Tính vốn không có sẵn, vì ưa thích mà thành quen: Uống rượu nói nhảm thành nịnh-tính. || **Nịnh thần** 臣. Người bề-tôi gian-nịnh: Những kẻ nịnh thần hay làm loạn triều-chính.

VĂN-LIỆU. — Nhà giàu yêu kẻ thật-thà, Nhà quan yêu kẻ vào ra nịnh thần (C-d). — Run gan đảng nịnh, ghê xương lũ tàn (Nh-d-m). — Xưa nay tôi nịnh biết bao (Nh-d-m).

Níp

Níp. Rương đựng sách vở hay quần áo: Đeo bầu quấy níp rộng đường vân-du (K).

VĂN-LIỆU. — Cầm thư một níp rủ nhau lên đường (Ph.H).

Nít

Nít. Trẻ nhỏ. Xem « con nít ».

VĂN-LIỆU. — Từ lên một đến mười lăm còn trẻ nít, Ngoai năm-mười cắt-kít đã về già (Hát cò).

Nịt

Nịt. Dây để giữ bit-tất cho khỏi tụt.

Nịt. Làm cho sát chặt vào thân-thể: Áo mặc nịt vào người.

Niu

Niu. Năm mà kéo xuống: Niu lấy vật áo. Niu cành cây xuống.

No

No. Dấu, cữ: Bẻ no mà đếm.

No. Ăn uống đầy đủ, trái với đói: Ăn cơm no. No cơm. Nghĩa rộng: Đầy đủ: No ngày đủ tháng.

No chán. Đủ rồi, không thiết nữa: Ăn chơi no chán. || **No-nao.** Chờ chi, chờ nào. **No-nê.** No lắm: Ăn uống no-nê.

VĂN-LIỆU. — No cơm, ấm áo. — No xôi, thôi cơm. — No dòn, đói góp. — No, trong mo, ngoài đất. — No bụng, đói con mắt. — No nên bụi, đói nên ma. — No cơm tấm, ấm ở rơm. — No cơm ấm cật, dậm-dật mọi nơi. — No thời chờ có chửi đầu, Đói thời chờ có làm lâu bệnh nguyên (C-d). — Cá no môi cũng khó dừ lên (C-o). — Đẹp duyên đẹp phận cưới rỗng no đói (H. Chừ). — Bạc vàng gấm vóc đủ no lễ thường (H. Chừ).

Nó

Nó. Tiếng để chỉ người hèn thấp hay vật gì mà mình nói đến: Tôi bảo nó không nghe. Cái cây trồng hôm nọ bây giờ nó đã tốt.

VĂN-LIỆU. — Nó lú có chú nó khôn (T-ng). — Khế xanh nấu với ốc nhồi, Tuy nước nó xám nhưng mùi nó ngon (C-d). — Nói dầy xấu thiếp hồ chàng, Nó giận nó phá tan-hoang cửa nhà (C-d).

Nò

Nò. Lò đun cá.

Nỏ

Nỏ. Binh-khi hình như cái cung mà có cán, có lẫy.

Nỏ. Khô ráo: Củi nỏ. Quần áo phơi nỏ. Nghĩa bóng: liến thoảng: Nỏ mồm, nỏ miệng.

Nỏ-nang. Nói người đàn-bà dâm-dang: Tiền chi mưa được cá tươi, Mua rau mới hái, mua người nỏ-nang (C-d).

VĂN-LIỆU. — Chẳng gì lịch-sự, nỏ-nang bằng tiền (C-d).

Nổ

Nổ. Cọc, trụ đóng ở giữa một đồ vật gì: Nổ cối xay. Đóng nỏ vào quả mít. Nghĩa rộng: Cái cứng ăn sâu vào trong quả: Quả na chín tụt nỏ.

Nổ-điều. Ống đặt vào giữa miệng điều hút thuốc lào, xuống đến chỗ có nước: Tụt nỏ điều.

Nọ

Nọ. Tiếng chỉ người hay vật, đối với này: Kế này, người nọ. Cái này, cái nọ.

VĂN-LIÊU. — *Bướm ong lại đặt những lời nọ kia (K). — Hoa xuân nọ còn phong nộn-nhị (C-o). — Khe kia, suối nọ ngồn-ngang mấy trùng (Nh-d-m). — Phải người hôm nọ rõ ràng chẳng nhe (K).*

Nọ. Không: *Nọ nghe, nọ biết.*
 Nọ là. Chẳng cứ là: *Nọ là com trắng cá tươi.*

Nọa

Nọa 惰. Lười biếng. Trái với cần: *Đãi nọa.*

Noãn

Noãn 煖. Âm: *Thói đời lãnh hoãn. Người làm thường chỉ lo việc bão-noãn.*

Noãn 卵. Trứng.

Noãn-dực 翼. Lấy cánh mà ấp trứng. Nghĩa bóng: *Che-chở gây dựng: Nhớ ơn noãn-dực*

Nóc

Nóc. Đường giữa chỗ hai mái nhà chụm liền với nhau ở trên cùng: *Lên nóc nhà.*

VĂN-LIÊU. — *Dột tự nóc dột xuống (T-ng). — Nóc nhà xa hơn kẻ chợ. — Một nóc chỗ được trăm rui. Trăm rui chui một cái nóc (T-ng) — Vàng đồng trông đã dùng ngay nóc nhà (K). — Con có cha như nhà có nóc (T-ng).*

Nóc. Thử cá nhỏ ở bề, bụng to, miệng sắc, hay cắn khoét, gan có chất độc.

Nóc-nói. Thử cá nhỏ hay nhảy ở trên mặt bùn. Có nơi gọi là cá thòi-lồi.

Nọc

Nọc. Chất độc ở một cơ-thể của loài vật, như rắn rết, ong v. v.

VĂN-LIÊU. — *Nọc người bằng mười nọc rắn (T-ng). — Miệng hùm, nọc rắn ở đầu chồn này (K). — Gian mưu dút nọc, xảo-ngôn hết nghề (Nh-d-m).*

Nọc. Phần bài tổ-tôm, tài-bàn, để chung cho cả làng làm bài bốc: *Đảo nọc. Bốc hết nọc.*

Nọc. Một thứ hình cụ dùng những cái cọc đóng xuống đất để buộc người mà căng ra cho thẳng: *Hóng nọc căng người ra mà đánh.*

Nọc. Đóng hai cái nọc mà căng thẳng ra: *Nọc ra mà đánh.*

Nọc-nọc. Thường nói là «nòng-nọc». Loài cóc nhái lúc còn non, ở dưới nước chưa đổi hình: *Nòng-nọc dật đuôi.*

Noi

Noi. Theo, đi theo: *Noi theo đường chính. — Noi theo gương cũ.*

Noi-dôi. Theo nối: *Noi dôi tổ-tiên.* || *Noi gót. Theo gót, nối gót. Nghĩa bóng: Bắt-chước người hơn mình: Noi gót thánh-hiền.*

VĂN-LIÊU. — *Bắc cầu mà noi, chớ ai bắc cầu mà lợi. (T-ng).*

Nói

Nói. Tô ý - từ bằng tiếng tự trong miệng mình phát ra: *Nói chuyện. Nghĩa rộng: Kể, thuật lại: Bài nói về Phật-giáo. — Làm một quyển sách nói về chủ-nghĩa quốc-gia.*

Nói-bóng. Nói cho người ta hiểu cái ý ở ngoài lời: *Nói bóng mà hiểu.* || **Nói cà-lăm.** Cũng như nói lắp. || **Nói cạnh.** Nói tránh ra để chàm-chọc chế-diễu cho người ta phải động lòng: *Nói cạnh cho người ta mất lòng.* || **Nói chọc.** Nói khêu cho người ta phải tức giận: *Vì câu nói chọc mà đến đánh nhau.* || **Nói đót.** Nói không được đúng tiếng: *Người có tật nói đót.* || **Nói khéo.** Nói khôn khéo cho vừa lòng người ta: *Nói khéo để vay tiền.* || **Nói khó.** Nói cái cảnh khổn-khở của mình để cầu người ta thương: *Người đi vay nói khó với chủ nợ.* || **Nói lái.** Nói đảo ngược tiếng dưới lên tiếng trên, thành ra âm khác: *Cái bàn, mà nói là bán cài, thế là nói lái.* || **Nói lắp.** Nói lắp đi lắp lại một tiếng không trơn: *Người có tật nói lắp.* || **Nói leo.** Nói với lên người trên khi người ta không hỏi đến: *Cha đương nói chuyện với khách, con cũng nói leo.* || **Nói lè.** Cũng như nói lối. || **Nói lối.** Nói theo lối pha trò trong khi hát tuồng, hát chèo: *Ra hề nói lối.* || **Nói lưỡng.** Nói nước đôi: *Việc gì cũng nói lưỡng, không nhất quyết.* || **Nói mát.** Nói mỉa người ta một cách thanh-thoát nhẹ-nhàng: *Phải một câu nói mát mà đau lòng.* || **Nói mép.** Nói ở ngoài miệng mà trong lòng không thực: *Anh ấy chỉ nói mép.* || **Nói năng.** Nói: *Khôn ngoan rất mực nói-năng phải lời (K).* || **Nói phách.** Nói làm bộ là ta sang, ta giỏi: *Đi chỗ lạ nói phách với người không biết.* || **Nói rào.** Nói chặn trước: *Nói rào sau đón trước.* || **Nói sòng.** Nói thẳng, nói thật không giấu-giếm gì: *Đói ta chút nghĩa đeo bông, Đến nhà trước liệu nói sòng cho mình (K).* || **Nói tức.** Nói làm cho người ta tức. || **Nói thăm.** Nói nhỏ chỉ để riêng cho một người nghe: *Nói thăm chuyện riêng.* || **Nói trống.** Nói vu-vơ không chỉ vào ai: *Nói trống, việc gì mà động lòng.* || **Nói vụng.** Nói xấu người vắng mặt: *Đầy-lớ nói vụng chủ nhà.* || **Nói ý.** Nói cho người ta hiểu ý: *Cứ nói ý là người ta hiểu, không cần phải nói rõ.*

VĂN-LIÊU. — *Ăn không, nói có. — Ăn to, nói lớn. — Nói một lúc đến trời. — Nói hươu, nói vượn. — Ông nói gà, bà nói vịt. — Nói ba-láp. — Nói ngọt lọt đến xương. — Nói gần, nói xa, chẳng qua nói thật. — Lời nói quan tiền, tầm lượ. Lời nói dúi đục, cặng tay (T-ng). — Ra vào một mực, nói cười như không (K). — Ăn làm sao, nói làm sao bây giờ? (K). — Nhớ lời nói những bao giờ hay không? (K). — Của nhiều nói ngọt nghe lời dễ xiêu (K).*

Nòi

Nòi. Dòng giống: *Gà nòi. Con nhà nòi. Này nòi.* Nghĩa rộng: *thạo, sành một việc, một nghề gì: Đánh-bạc nòi.*

VĂN-LIÊU. — *Khen rằng ấy thực đại-già con nòi (Nh-d-m). — Cảnh hoa việc biết, bút nghiên nghề nòi (Nh-d-m).*

Nỏi

Nỏi. Mời nầy ra, mời nỏi lên; *Nhà ấy mời nỏi lên.*

Nọi

Nọi. Nói cái bộ chắc lằm: *Chắc nọi.*

Nom

Nom. Đề mắt trông: *Nom qua cửa sổ.*

VĂN-LIỆU. — *Quan trên trông xuống, người ta nom vào (K).*

Nòm

Nòm. Vật nhỏ dùng để nhóm lửa: *Dùng vỏ bào làm nòm.*

Non

Non. 1. Măng, trẻ, trá với già: *Mặt còn non. Tre non.* — 2. Còn thiếu, chưa đầy đủ: *Non ngày, non tháng. Cán non. Non gan. Non tay. Ăn non.*

Non-non. Hơi non: *Làm non, non tay.* || **Non-nớt.** Non lằm: *Người còn non nớt. Câu văn non-nớt.*

VĂN-LIỆU. — *Non măng, trẻ sửa. — Chó già, gà non. — Già già, non hột. — Cỏ non xanh rợn chân trời (K). — Đào non sớm liệu xe tơ kịp thì (K). — Ngoài đầu cầu cỏ mọc còn non (Ch-Ph). — Uốn cây từ thỏ còn non. Dạy con từ thỏ con còn ngây thơ (C-d). — Lầy-bầy như quân Cao-Biền dầy non. — Sự-nghiệp văn-chương hai gánh nặng, Tình duyên oản-trái một hầu non (thơ vịnh Nguyễn-Trãi).*

Non. Núi: *Non xanh, nước biếc.*

Non-bộ. Núi già để làm cảnh trong sân, trong vườn: *Chơi núi non-bộ.*

VĂN-LIỆU. — *Dặm nghìn nước thăm non xa (K) — Non vàng chưa để đến bồi lấm thương (K). — Đạo cha đừc mẹ xem bằng bề non (L-V-T). — Rõng về bề, hồ về non bao giờ (Nh-đ-m). — Chênh-chênh nguyệt đã gác ngàn non mai (Ph-Tr). — Buông tên ải bắc, treo cung non đoài (Ch-Ph). — Non kia ai đắp mà cao (Việt-nam phong-sử). — Non cao đã có đường trèo, Những bệnh hiểm nghèo đã có thuốc tiên (C-d).*

Non-nước. 1. Tên hòn núi đá ở trên sông Đáy giữa tỉnh-lỵ Ninh-bình. Tức là Thúy-sơn — 2. Tên hòn núi ở bờ bể tỉnh Quảng-nam. Tức là Ngũ-hành-sơn.

Nón

Nón. Đồ đội trên đầu thường làm bằng lá để che mưa nắng: *Nón thúng quai thao. Nón Nghệ. Nón dừa. Nón chiên.*

Nón ba tầm. Nón to của bàn-bà đội. || **Nón cời.** Nón rách: *Nón cời áo rách. Ông già ông đội nón cời. Ông ve con nil ông trời đánh ông (C-d).* || **Nón chân tượng.** Nón làm giống hình chân voi. || **Nón chóp.** Nón của đàn ông, trên đỉnh có chóp. || **Nón dẫu.** Nón của lính đội. || **Nón dứa.** Nón

âm bằng nõi lá dứa. || **Nón Gò-găng.** Nón dứa làm ở xứ Gò-găng tỉnh Bình-định. || **Nón gõ.** Nón lính đội vừa cái đầu, làm bằng tre ghép. || **Nón lá.** Nón làm bằng lá. || **Nón lông.** Nón lợp bằng lông. || **Nón Nghệ.** Nón tốt làm ở xứ Nghệ. || **Nón ngựa.** Nón dứa nhỏ đội khi cưỡi ngựa. || **Nón tu lờ.** Nón to có chũm ở giữa, có quai dài, của tăng ni đội. || **Nón thúng.** Nón lá hình như cái thúng.

VĂN-LIỆU. — *Trời mưa thì mặc trời mưa, Tôi không có nón trời chừa tôi ra (C-d). — Hỡi cô nón thúng quai thao, Chồng cô đi thú biết bao giờ về. (C-d).*

Nõn

Nõn. Cái búp nõn: *Cây mới ra nõn.* Nghĩa rộng: *Nói cái gì nõn đẹp: Da trắng nõn.*

Nõn-nà. Trỏ bộ đẹp mơn-mỡn: *Da trắng nõn-nà.* || **Nõn-nường.** Nói bộ muốn được cái đẹp cái quý: *Khéo nõn-nường chữa!*

Nọn

Nọn. Một chét, một vốc: *Một nọn tiền. — Một nọn gạo.*

Nong

Nong. Đồ đan hình tròn, lòng nông giống cái nia nhưng to hơn, thường dùng để phơi: *Nong phơi thóc. — Nong lằm.*

VĂN-LIỆU. — *Một nong lằm, năm nong kén (T-ng). — Chồng công lấy vợ cũng công, Năm chiểu thì chạt, năm nong thì vira (C-d).*

Nong. 1. Cho cái gì vào trong để căng cho rộng, cho thẳng ra: *Nong giầy cho rộng.* Nghĩa bóng: *Ráng sức: Nong sức.* — 2. Nhận vào, lòng vào: *Tủ nong mặt kính.*

Nong-nả. Hăm-hở, hăng-hái: *Mấy tuần nong-nả vô cầu.*

VĂN-LIỆU. — *Một thuyền một bến chẳng xong, Một chĩnh, đôi gáo còn nong tay vào (C d).*

Nóng

Nóng. Nhiệt độ lên cao, trái với lạnh: *Trời nóng. Nước nóng, Trẻ con nóng đầu.* Nghĩa rộng: 1. Nói về tính người hay gắt, hay bẳn: *Nóng tính như Trương-Phi.* — 2. Bồn-chồn muốn biết, muốn được ngay: *Chờ mãi nóng ruột.*

Nóng mắt. Tức giận bốc lên mắt: *Thấy việc bất bình mà nóng mắt.* || **Nóng-nảy.** Nói tính nóng: *Tính khí nóng, nảy.* || **Nóng-sốt.** Đương nóng: *Đồ ăn nóng sốt, Trong mình nóng sốt.* || **Nóng tiết.** Tức lên: *Nóng tiết muốn đánh ngay.*

VĂN-LIỆU. — *Nóng như đẽ lửa vào lưng. — Chúa xem xót ruột, nóng lòng lằm thay. (H-Ch).*

Nông

Nông. 1. Cái cốt ở giữa một vật gì: *Nông nển*. — 2. Cái cốt nông vào trong, để vật ở ngoài căng thẳng ra: *Cái nông giấy*. — *Cái nông mũ*. — 3. Tờ giấy có kẻ ô, lòng vào sau tờ giấy khác, để theo mà viết cho thẳng dòng: *Kẻ cái nông*.

Nông-súng. Đồ dùng để nạp thuốc đạn vào súng đời xưa. Nghĩa rộng: Đồ dùng để lau lòng súng cho sạch.

Nông. Luồn cái nông hay cái phồng vào trong: *Nông cái phồng vào giấy*. *Nông cái bấc vào đèn*.

Nông. Nông bức: *Trời tháng năm nông lắm*.

Nông-nọc. Xem « nọc-nọc ».

Nọng

Nọng. Khoanh thị ở cổ trâu, bò, lợn cắt ra: *Nọng* bò. *Nọng lợn*.

VĂN-LIỆU. — Con nhà hào ở đất Vị-Xuyên, ăn phần cổ nọng (T. K. Xương).

Nóp

Nóp. Túp con, quây bằng chiếu, bằng cốt ở bờ ruộng hay trên thuyền để nằm cho khỏi muối.

Nô

Nô. Đùa nghịch: *Trẻ con nô ngoài đường*.

Nô. Đua: *Nô nhau đi chơi*.

Nô-nức. Hào-hức: *Gần xa nô-nức yến-anh (K)*.

Nô 奴. Người có tội bị bắt làm đầy-tớ mãi đời: *Đời cổ có tục mai nô*. Về sau thường dùng chữ ấy để chỉ những người đầy-tớ: *Nô-bộc*.

Nô-bộc ○ 僕. Đầy-tớ trong nhà: *Chủ nên thương kẻ nô-bộc*. || **Nô-lệ** ○ 隸. Kẻ bị mất cả quyền tự-do: *Cái thân nô-lệ*. Nghĩa bóng: Nói tâm-thân của mình bị cái gì sai khiến: *Nô-lệ đồng tiền*. — *Nô-lệ linh-ái*.

Nổ

Nổ. Món, bọ: *Làm cho ra nổ, ra món*. *Nổ nọ*. *Nổ ăn trộm*.

Nồ

Nồ. Nồ đùa.

Nồ-nà. Mạnh, hăng: *Nước chảy nồ-nà*.

Nỗ

Nỗ. Bật vỡ ra thành tiếng: *Pháo nổ*. *Thông-phong nổ*. *Đổ nhà nổ*.

VĂN-LIỆU. — *Nói như pháo nổ*.

Nỗ

Nỗ 弩. Cái nỏ, cái ná: *Dùng nỏ bắn chim*.

Nỗ 努. Cố gắng (Không dùng một mình).

Nỗ-lực ○ 力. Gắng sức: *Nỗ lực làm điều thiện*.

Nộ

Nộ 怒. Giận: *Hỉ, nộ, ai, lạc*.

Nộ-khí ○ 氣. Khi giận: *Nộ-khí xung lên*.

Nốc

Nốc. Thuyền: *Đi nốc qua sông*.

Nốc. (Tiếng tục). Uống một cách tham-lam và nhiều: *Nốc hết cả chai rượu*.

Nôi

Nôi. Cái chóng dùng cho trẻ con nằm để đưa, để ru.

Nối

Nối. 1. Làm cho liền tiếp theo nhau: *Nối chỉ, nối dây*. — 2. Tiếp theo: *Theo chân nối gót*. *Cha truyền con nối*. *Nối ngôi, nối nghiệp*.

Nối điều. Do câu tục-ngữ Tàn: điều bắt túc, câu vĩ tục, nghĩa là đuôi con điều thiếu, lấy đuôi con chó nối vào. Nghĩa bóng: Lời nói khiếm. lấy cái không hay của mình mà tiếp vào cái hay của người: *Hay hèn nhẽ cũng nối điều (K)*. || **Nối đuôi.** Theo sau: *Đi nối đuôi một lũ*. || **Nối gót.** Theo nhau: *Anh em nối gót nhau*. || **Nối khổ.** Nói anh em bạn chơi thân-mật với nhau: *Bạn nối khổ*.

VĂN-LIỆU. — *Nối đôi tông đường*. — *Nối giáo cho giặc*. — *Trăm chấp, nghìn nối*. — *Mai sau nối được nghiệp nhà*. *Trước là đẹp mặt, sau là ấm thân (C-d)*. — *Biết nhau từ thuở buồn thương, Trăm chấp, nghìn nối, xin đừng có quên (C-d)*. — *Biết bao giờ lại nối lời nước non (K)*. — *Thong dong nối gót thư trai cùng về (K)*.

Nồi

Nồi. I. Đồ dùng bằng đất, bằng đồng, để đun nấu đồ ăn: *Nồi thổi cơm*. *Nồi nấu canh*.

Nồi ba. Nồi thổi đủ ba người ăn. || **Nồi ba mươi.** Nồi thổi đủ 30 người ăn. || **Nồi chõ.** Xem « chõ »: *Bắc nồi chõ thổi xôi*. || **Nồi đáy.** Nồi để làm đáy bắc cái chõ lên trên. || **Nồi mười.** Nồi thổi đủ mười người ăn. || **Nồi rang.** Nồi bằng đất, nông lòng, rộng đáy, dùng để rang. || **Nồi rót.** Đồ thợ đúc nặn bằng đất dùng để nấu vàng, bạc, đồng, thau. || **Nồi súp-de.** Do tiếng Pháp chaudière. Thứ nồi đun nước sôi để lấy hơi cho máy chạy: *Tàu vỡ nồi súp-de*.

VĂN-LIỆU. — *Nồi nào vung ấy*. — *Nghe hơi nồi chõ*. — *Nồi đồng để nấu, chõng xấu dễ sai (T-ng)*. *Nồi nát lại về cầu Nôm*, *Con gái nỏ mồm về ở với cha (C-d)*. — *Cơm ăn mỗi bữa nồi nồm*, *Ăn đói, ăn khát ma cầm lấy hơi (C-d)*. — *Giàn sang chưa chín một nồi kê*.

II. Thứ thùng dùng để đong lường, ước độ 10 đấu: *Đong mấy nồi thóc*.

Nồi chỉ. Cuộn chỉ quấn tròn hình như cái nồi: *Sai trẻ đi mua nồi chỉ*.

Nỗi

Nỗi. 1. Lênh-bệnh trên mặt nước, trái với chim: *Bèo nổi trên mặt nước.* — 2. Dậy lên: *Nỗi cồn, nỗi sóng.* Nghĩa rộng: *Tăng phần đẹp, phần hay lên: Có bốn người mà nỗi đình đám. Mặc bộ quần áo mới, trông nỗi người lên.*

Nỗi bệnh. Phát bệnh: *Tự nhiên nỗi bệnh.* || **Nỗi giận.** Phát cơn giận: *Nỗi giận dưng dưng.* || **Nỗi hiệu.** Khua trống mõ lên làm hiệu: *Nỗi hiệu đề gọi tuần tráng.* || **Nỗi loạn.** Dấy loạn: *Dấy nỗi loạn.* || **Nỗi lửa.** Đốt đèn đốt lửa lên: *Tối đã nỗi lửa rồi mới về.* || **Nỗi nhọt.** Mọc nhọt lên: *Nỗi nhọt khắp mình.* || **Nỗi tiếng.** Dậy tiếng tăm: *Nỗi tiếng khắp thiên-hạ.*

VĂN-LIỆU. — *Ba chìm, bảy nổi, chín lênh-đênh.* — *Quan tiền nặng quan tiền chìm, Bờ-nhìn nhẹ, bờ-nhìn nổi.* (T-ng). — *Nước lã mà vã nên hồ, Tay không mà nổi cơ đồ mới ngoan* (Ph-ng). — *Nỗi danh tài sắc một thì* (K). — *Đề con bèo nổi mấy chìm vì ai* (K). — *Nỗi chìm cũng mặc lúc nào rủi may* (K). — *Trúc lơ nổi trước, kiệu vàng kéo sau* (K). — *Bưng tai giả điếc, nổi gân bất bình* (N-d-m). — *Nỗi tam bánh* (T-ng).

Nỗi. Kham được, cất lên được: *Làm không nỗi việc. Nhắc không nỗi quả tạ.*

Nỗi

Nỗi. Có sự, tình cảnh: *Ai làm nên nỗi. Nỗi buồn. Nỗi khổ.*

VĂN-LIỆU. *Nỗi nhà tang tóc, nỗi mình xa-xôi* (K). — *Nỗi riêng khép mở, nỗi ngày riêng chung* (K). — *Đường kia, nỗi nọ ngồn-ngang bời-bời* (K). — *Nỗi niềm tâm sự bây giờ hỏi ai?* (K). — *Nghĩ mình mình lại nên thương nỗi mình* (C-o). — *Khóc vì nỗi thiết tha sự thế* (C-o). — *Nỗi nhà oan-khốc, nỗi thân lạc-loại* (N-d-m). — *Mỗi tình hầy gác, nỗi thù chớ quên* (N-d-m).

Nội

Nội. Cảnh đồng: *Chăn trâu ngoài nội.*

VĂN-LIỆU. — *Buồn trông nội cỏ dầu dầu* (K). — *Biết đàn hạc nội, máy-ngàn là đàn* (K). — *Nằm hang, ở nội chưa ai biết gì* (Tr-th). — *Gà đồng, hạc nội bên nào là hơn* (B-C).

Nội 內. I. Trong, trái với ngoài là ngoài: *Nội ngày hôm nay. Nội mấy người với nhau mà thôi.*

Nội-công 攻. Người ở trong làm phần đánh ra: *Cướp có nội công.* || **Nội-dung.** Cái chứa ở trong: *Nội-dung quyền sách.* || **Nội-đạo** 道. Quân đeo dao hầu cận: *Quân nội-đạo.* || **Nội-đạo** 道. Đạo tu luyện bằng mấy câu thần-chủ ở trong thần-tâm của mình: *Những người tu nội-đạo có phép cao cường. Trái với ngoại-đạo là đạo tu luyện bằng phương thuật ngoài.* || **Nội-đệ** 弟. Em trai vợ: *Ông Nguyễn là nội-đệ ông Trần.* || **Nội-địa** 地. Đất ở trong nước: *Giặc ngoài xâm lấn vào nội địa.* || **Nội-hóa** 貨. Hàng-hóa trong nước sinh-sản chế-tạo ra:

Nên dùng nội-hóa. || **Nội-huynh** 兄. Anh vợ. **Nội-khoa** 科. Khoa thuốc chữa bệnh trong phủ tạng: *Thầy thuốc nội-khoa.* || **Nội-loạn** 亂. Loạn, ở trong nước: *Trong nước có nội-loạn.* || **Nội-nhân** 人. Tiếng mình chỉ vợ mình khi nói với người khác. || **Nội-tình** 情. Tình-hình ở trong: *Dò biết nội-tình nước ngoài.* || **Nội-tướng** 相. Cũng nghĩa như nội-tợ. || **Nội-thuộc** 屬. Thuộc vào trong một nước nào: *Nước Nam khi xưa nội-thuộc nước Tàu.* || **Nội-thương** 傷. Đau ở trong tạng-phủ: *Bệnh nội-thương.* || **Nội-trị** 治. Chính-trị trong nước: *Việc nội-trị, việc ngoại-giao đều ổn thỏa.* || **Nội-tợ** 助. Người vợ giúp việc trong nhà: *Người lễ gia nội tợ.* || **Nội-ứng** 應. Kể gian ở trong ứng với quân giặc ở ngoài: *Quân gian nội-ứng mở cửa thành cho giặc vào.* || **Nội-vụ** 務. Chính-trị trong nước: *Quan coi bộ Nội-vụ.*

VĂN-LIỆU. — *Nội gia, ngoại viên.* — *Nội âm, ngoại đồ.* — *Nội thương, ngoại cảm.*

II. Nói trong cung điện nhà vua: *Vào nội châu đức Tôn-cung.*

Nội-các 閣. 1. Văn-phòng của nhà vua: *Bỏ vào làm quan ở Nội-các.* — 2. Các bậc đại-thần chấp-chính trong nước: *Nội-các này dở, nội-các khác lên thay.* || **Nội-giám** 監. Cũng nghĩa như nội-thị. || **Nội-phủ** 府. Kho-tàng của nhà vua: *Châu bán trong nội-phủ.* || **Nội-thị** 侍. Quan hoạn hầu trong cung vua.

III. Họ về đẳng cha, do chữ nội-tộc nói tắt: *Ông nội, cháu nội.*

Nội-tộc 族. Họ nội.

Nôm 喃

Nôm. Tiếng nói thông-thường của dân Việt-nam đối với chữ nho: *Truyện nôm, văn nôm.* Nghĩa rộng: *Nói về lời nói quê mùa thực-thà, không có văn-chương: Cầu vẫn nghe nôm lắm.*

Nôm-na. Cũng nghĩa như nghĩa rộng chữ « nôm ».

VĂN-LIỆU. — *Nôm-na là cha mách que* (T-ng). — *Đàn ông biết đánh tở-tôm, Ưống chè Mạn-hảo, ngâm nôm Thúy-Kiều* (C-d). — *Học đòi chấp-chánh mấy lời nôm-na.* (N-d-m).

Nôm. Chịu nhận con gái chữa hoang làm vợ: *Nôm gái chữa hoang.*

Nồm

Nồm. Phương đông-nam: *Hầy-hầy gió nồm.* Nghĩa rộng: *Nói về khí giới âm-thấp khi có nhiều gió nồm: Trời nồm nhà cửa ẩm ướt.*

VĂN-LIỆU. — *Lạy trời cho cả gió nồm, Cho kéo tôi chầy cho mồm tôi xoi.* (C-d). — *Lạy trời cho cả gió nồm, Cho thuyền Chúa Nguyễn thẳng buồm về nam.* (C-d).

Nộm

Nộm. Món đồ ăn trộn bằng rau với các thứ gia-vị: *Nộm giá. Nộm sira.*

Nộm. Thứ hình-nhân bằng giấy: *Đẹp như nộm.*

Nón

Nón. Mưa, thổ những chất chứa ở trong dạ-dày ra : Uống thuốc vào nón hết.

Nón. Buồn ở ngoài da bắt phải cười : Chọc nách làm người ta nón.

Nón-nao. Dộn-dực không yên : Trong bụng nón-nao khó chịu. Thiên-hạ nón-nao về việc chiến-tranh.

VĂN-LIỆU. — Lặng ru nghe cũng nón-nao chẳng đành. (B-C).

Nộn

Nộn 嫩. Non, (không dùng một mình) : Kiểu-nộn. Phi-nộn.

Nông

Nông. Không sâu : Ao nông. Bát nông lòng.

Nông-nổi. Không sâu xa : Tính khí nông-nổi. Cái học nông nổi.

VĂN-LIỆU. — Nông thì vén áo xắn quần, Sâu thì phải dấn cả thân ướt đầm (C-d). — Đàn ông nông-nổi giềng thời, Đàn bà sâu-sắc như coi đặng trâu (C-d). — Vui nông một năm mặc dầu cỏ hoa (K). — Nông lòng chẳng biết nghĩ sâu (K).

Nông 農. Nói về việc làm ruộng : Nông-nghiệp. Nông phu.

Nông-gia 家. Nhà chuyên về nghề làm ruộng : Diên-viên vui thú nông-gia (Nh-d-m). || **Nông-nghiệp 業.** Nghề làm ruộng : Nước Nam lấy nông-nghiệp làm gốc. || **Nông-phu 夫.** Người làm ruộng : Kể nông-phu chân lấm tay bùn. ||

Nông-tang 桑. Làm ruộng, trồng dâu : Mãi vui quên việc nông-tang cửa nhà (H-Ch). || **Nông-vụ 務.** Mùa làm ruộng : Nông vụ chi kỳ.

VĂN-LIỆU. — Nhứt sĩ nhì nông, Hết gạo chạy rông, Nhứt nông nhì sĩ.

Nông-nổi. Cơ-sự, tình-cảnh : Nông-nổi biệt-ly.

Nông

Nông. Nong.

Nống. Khuôn mẫu để làm đồ đan : Đan vừa sát nống.

Nống. Chống lên, đỡ lên, làm cho cao lên. Nghĩa bóng : Xui khiến cho mạnh lên : Nống lòng. Nống chí. Nống sức. Nống cho con sinh hư.

Nồng

Nồng. Sức mùi lên, hương quá, gát quá : Vôi nồng, Hương nồng. Nghĩa bóng : Đậm-dà kháng-khít : Đầu mây, cuối mắt, càng nồng lắm yêu (K).

Nồng-nàn. Cũng nghĩa như nghĩa bóng tiếng « nồng ». || **Nồng-nặc.** Hăng gát : Mùi hôi nồng-nặc.

VĂN-LIỆU. — Ngày xuân càng gió, càng mưa, càng nồng (K). — Càng mau giọt tởi, càng nồng lắm thương (H-T). — Chẳng thương, chẳng thờ thì thôi, Lại còn đem đồ nước vôi cho nồng (C-d). — Tưởng rằng đá nát thì thôi, Ai

ngờ đá nát nung với lại nồng (C-d). Thế gian ba sự khôn chừa, Rượu nồng, dê béo, gái vừa đương tơ (C-d). — Lửa lăm càng dập càng nồng (K).

Nồng-nống. Xem « nồng-nống ».

Nồng

Nồng. Chỗ đất nổi cao như cái gò.

Nống

Nống-nống. Thường nói là « nồng-nống ». Nói về bộ trần-trướng : Ở trường nồng-nống.

Nộp

Nộp. Đưa vào, đệ vào : Nộp thuế. Nộp đơn thi. Nộp mình chịu tội.

VĂN-LIỆU. — Khuyến, Ưng hai đưa nộp nạng dâng công (K). — Bó tay chịu trói nộp cho phủ-đương (L-V-T).

Nốt

Nốt. Mụn, chấm, mọc ở ngoài da : Nốt ghẻ. Nốt ruồi. Nốt-ruồi. Cái chấm đen mọc ở ngoài da : Nốt ruồi ở cổ. Có lỗ tiền chôn (T-ng).

VĂN-LIỆU. — Nốt ruồi bàn tay, ăn vạy cả đời (T-ng).

Nốt. Cho hết, cho xong : Ăn nốt. Làm nốt.

Nột

Nột. Buồn. Cũng nghĩa như « nôn ».

Nột. 訥. Nói chậm-chạp không hoạt-bát : Người nột khẩu.

Nơ

Nơ. Mang đi : Vào rừng không khéo bị cọp nơ đi.

Nớ

Nớ. Ấy : Người nớ. Việc nớ.

Nở

Nở. Mở ra, nứt ra, sinh ra : Bóng hoa nở. Gà mới nở. Nghĩa bóng : Thụ-sướng, tươi-tinh : Nở mặt nở mày. Nở gan, nở ruột.

Nở-nang. Đầy-dặn, tươi-tinh : Khuôn trăng đầy-dặn, nét ngài nở-nang.

VĂN-LIỆU. — Nở như gạo rang. — Trứng rồng lại nở ra rồng, Liu-diu lại nở ra đồng liu-diu (C-d). Sen tàn, cúc lại nở hoa (K). — Khi xem hoa nở, khi chờ trăng lên (K). — Ngày ray hoa nở, ngày mai hoa tàn (L-V-T). Nổi nhân, nổi nghĩa như hoa nở lòng (H-T).

Nỡ

Nỡ. Đang tâm : Nỡ làm hại nhau. Nỡ ở lệ bạc.

VĂN-LIỆU. — Ép dầu, ép mỡ, ai nỡ ép duyên (T-ng). — Mèo lành ai nỡ cắt tai, Gái kia chồng bỏ, khoe tài nữu chi

(C-d). — Kim vàng ai nữ uốn câu, Người khôn ai nữ nói phau nặng lời. (C-d). — Dùng-dùng chưa nữ rời tay (K). — Nữ đây-đọa trẻ, càng oan thục già (K). — Đá vàng sao nữ ép nài mây mưa (K). — Quần chi trắng tóc, nữ nào nối dây (N-D-M). — Ấy ai nữ để cho ai đeo phỉn (L-V-T).

Nợ

Nợ. Sự mình phải đền, phải trả, phải bận-bịu : Mắc nợ. Trả nợ.

Nợ đời. Cái nợ mình phải trả cho đời : Lấy thân mà trả nợ đời cho xong (K). || Nợ-nần. Nói chung về sự có nợ.

VĂN-LIỆU. — Nợ như chúa Chờm. — Nợ món, con lớn. — Nợ van, quan khất. — Vay nên nợ, đỡ nên ơn. — Công nợ trả dần, cháo nóng húp quanh. — Lấy chồng chè rượu là tiên, Lấy chồng cờ bạc là duyên nợ-nần. (C-d). — Chồng con là cái nợ-nần, Thà rằng ở vậy nuôi thân béo mồm (C-d). — Số còn nặng nợ má đào (K). — Xuống trần mà trả nợ đi cho rồi (C-o).

Nơi

Nơi. Chỗ, chốn : Đi đến nơi, về đến chốn (T-ng).

VĂN-LIỆU. — Ăn tùy nơi, chơi tùy chốn (T-ng). — Ăn tùy chốn, bán vốn tùy nơi (T-ng). — On trời mưa nắng phải thì, Nơi thì bữa cơm, nơi thì cây sấu (C-d). — Trao tơ phải lứa, gieo cầu đáng nơi (K). — Thử xem con tạo gieo mình nơi nào (C-o).

Nói

Nói. 1. Làm cho lỏng, cho rộng ra : Nói thất lưng. Ngồi nói ra. Nghĩa rộng : Nhe, không quá nghiêm, không quá gắt : Làm án nói tay. Bán hàng nói giá. — 2. Hững-hờ không thiết : Có mới nói cũ.

Nói-nói. Thường nói là «nơi-nói». Hơi nói : Nơi-nơi cho một tí.

VĂN-LIỆU. — Có mới thì nói cũ ra, Mới để trong nhà, cũ để ngoài sân.

Nom

Nom. Đờ đan bằng tre, hình như cái bu, không có dây, dùng để úp cá.

VĂN-LIỆU. — Được chim bẻ ná, được cá quên nom. (T-ng).

Nom-nớp. Xem «nớp nớp».

Nồm

Nồm. Tiếng mắng, tiếng nói khinh bỉ, tỉ như loài khỉ, loài trêu : Đờ nồm. Nồm chữa l

Nớp

Nớp. Lo sợ : Nớp oai.

Nớp-nớp. Thường nói là «nom-nớp». Cũng nghĩa như nớp : Lo nom-nớp.

Nụ

Nụ-na. Một trò chơi của trẻ con, ngồi đuối chân ra mà đếm. Nghĩa rộng : Ngồi thông-thả nhàn-hạ : Công việc không có, ngồi nụ-na với nhau cả ngày.

Nụ

Nụ. Búp hoa chưa nở : Nụ hồng. Nụ bưởi.

Nụ-áo. 1. Cúc áo tết hình như cái nụ : Cài nụ áo. — 2. Thờ cây có hoa hình như nụ áo. || Nụ cười. Cái cười chúm-chím : Một nụ cười đáng giá ngàn vàng.

VĂN-LIỆU. — Nụ cà, hờa mướp. — Có hoa mừng hoa, có nụ mừng nụ (T-ng).

Nụ. Con đời : Con sen, con nụ.

Nũa

Nũa. Thù oán : Trả nũa, trả thù.

Núc

Núc. Hòn đồ rau để bắc nồi : Việc bếp núc về phần đàn bà.

Núc. Vựa chặt, ép chặt : Núc-dây. Rắn núc vào chái. Núc cái nút lọ cho chặt. Bàn núc thuốc lá.

Núc-nác. Thứ cây to, quả dài và dẹt, vỏ dùng để làm thuốc,

VĂN-LIỆU. — Vào rừng chẳng biết lối ra, Thấy cây núc-nác nghĩ là vàng-tâm (C-d). — Đi đầu mà vội mà lăm, Núc-nác thì nổi, vàng-tâm thì chìm (C-d).

Núc-ních. Nói bộ béo đi nặng-nề : Người béo đi núc-ních.

Núc-núc. Thường nói là «nung-núc». Trỏ bộ béo, nhiều thịt : Béo núc-núc những thịt.

Nục

Nục. Thứ cá nhỏ ở bề, hình giống cá trích, thịt dãn mà thơm.

VĂN-LIỆU. — Cá nục nấu với dưa hồng, Lờ-dờ có kẻ mất chồng như chơi.

Nục. Dừ, mềm : Chín nục.

Nục-nạc. Nói thịt toàn nạc không có xương : Miếng thịt nục-nạc.

VĂN-LIỆU. — Chị em ta bánh đa, bánh đúc, Chị em nó thịt nục, thịt nạc.

Nục-huyết 衄血. Chứng đổ máu cam : Thằng bé có chứng nục-huyết.

Núi

Núi. Đá hay đất nổi cao lên ở trên mặt đất : Dãy núi Trạng-sơn chạy dọc bờ bề nước Nam.

Núi-lửa. Núi có lửa phun ra. || Núi-non. Nói chung về núi.

VĂN-LIỆU. — Rừng xanh núi đỏ. — Trăng bao nhiêu tuổi trăng già, Núi bao nhiêu tuổi gọi là núi non. — Núi kia ai đắp mà cao, Sông kia, bề nọ ai đào mà sâu. (C-d). — Nhất cao là núi Tân-viên, Nhất thanh, nhất lịch là liên trên đời. (C-d).

Núi

Núi. Năm rơm rác vỏ nhỏ để nhóm lửa hay đốt nút: Núi lửa. Một núi để rách.

Nụ

Nụ. Béo mập-mạp: Cua chắc nụi.

Num

Num-núm. Xem « núm-núm ».

Núm

Núm. Đầu tròn và nhỏ nhỏ cao lên, dưới thụt lại: Núm cau. Núm vú. Núm chiêng.

Núm-núm. Thường nói là « num - núm ». Hơi nhu-nhú lên: Núm-núm chũm cau.

Núm. Vốc tay: Một núm gạo.

Núm. Túm lấy, nắm lấy: Núm lấy áo không cho đi.

Núm-nấu. Ăn nấp tạm một chỗ: Núm-nấu cho qua thì.

Nung

Nung. Bỏ vào trong lò mà đốt cho thật đỏ, thật chín: Nung gạch, nung vôi, nung sắt.

Nung-nấu. Nghĩa bóng: Làm cho đau-đớn trong lòng: Cái sầu nung-nấu ruột gan.

VĂN-LIỆU. — Tưởng rằng đá nát thời thời, Ai ngờ đá nát nung vôi lại nong. — Lò cừ nung-nấu sự đời (C-o) — Như nung gan sắt, như bào lòng son (Ph-Tr).

Nung 膿. Mưng mủ: Cái nhọt đương nung. Đậu mọc đã đen tuần nung.

Nung-núng. Xem « nung-núng ».

Núng

Núng. Yếu thế, yếu sức, không đứng vững được nữa: Thẽ giặc đã núng. Đường đê hơi núng.

Núng-núng. Thường nói là « nung-núng ». Hơi núng: Cái lòng nung-núng muốn đê.

Núng-niêng. Nói về cái bộ đi không ngay ngắn, trông ra dáng dõn-cọt: Đi núng-niêng như cò đồng.

Núng-nính. Nói về cái bộ béo có nhiều thịt: Hai má núng-nính những thì

Nùng

Nùng 儂. Một chủng-tộc dân ở mạn Thượng-du Bắc-kỳ, giáp-giới Tàu.

Nùng 儂. Tên một họ hào-trưởng trong giống dân Nùng: Nùng Tri-Cao. Nùng-Văn-Vân.

Nùng-sơn 濃山. Quả núi nhỏ ở giữa kinh-thành Hanoi, nay không còn nữa.

Nùng

Nùng-nường. Cũng nghĩa như « nung-niêng ».

Nững

Nững. Làm ra cái bộ để cho người ta phải thương yêu, chiều-chuộng: Con làm nững mẹ. Vợ làm nững chồng.

Nững-nụ. Cũng nghĩa như « nững ».

VĂN-LIỆU. — Dầu lòng nững-nụ nguyệt kia hoa rây (C-o). — Đủ quen làm nững với già bấy lâu (Ph-Tr).

Nuộc

Nuộc. Một vòng dây buộc: Thắt mấy nuộc.

VĂN-LIỆU. — Một nuộc lại là một bát cơm (T-ng).

Nuôi

Nuôi. Cho ăn và trông nom săn-sóc: Nuôi con. Nuôi bò. Nuôi cá. Nghĩa rộng: Gây bón cho tốt, cho lớn: Nuôi tóc cho dài. Nuôi cây cho tốt.

Nuôi-năng. Nói chung về sự nuôi.

VĂN-LIỆU. — Nuôi ong tay áo. — Có nuôi con mới biết lòng cha mẹ. — Mẹ nuôi con bằng trời bằng bể, Con nuôi mẹ, con kẻ từng ngày (T-ng). — Công anh bắt tép nuôi cô. Đến khi cô lớn, cô dò lên cây (Ph-ng). — Nàng về nuôi cái cùng con, Đẻ anh đi trầy nước non Cao-bằng (C-d). — Trai nuôi vợ để thì môn, Gái nuôi chồng ốm béo tròn cổ xay (C-d).

Nuôi

Nuôi. Mong đợi ai, khi chết không nhắm được mắt: Nó còn nuôi anh nó mà chưa nhắm được mắt.

Nuốm

Nuốm. Nám: Nuốm vung.

Nuông

Nuông. Chiều, cưng: Bỏ mẹ nuông con.

Nuốt

Nuốt. Lấy hơi đưa đồ ăn đồ uống xuống cổ họng: Nuốt miếng cơm. Nuốt nước bọt. Nghĩa bóng: Ăn đút đi, át đi: Một cái tranh đẹp, nuốt hết cả những tranh khác.

Nuốt giận. Giận mà phải nén xuống: Ba năm nuốt giận để mong trả thù. || Nuốt lấy. Cũng nghĩa như nuốt trứng. || Nuốt lời. Ăn lời, không giữ đúng lời nói của mình: Vira nói rồi lại nuốt lời như không. || Nuốt nước bọt hay nước miếng. Nói cái ý thêm thường: Người ta ăn, mình ngồi nuốt nước bọt. || Nuốt sống. Áp-chế, giết cướp mà không có gì

trở ngại: *Bọn hào-cường nuốt sống dân em trong làng.* || Nuốt trứng. Cũng nghĩa như «nuốt trứng». || Nuốt trứng. Nuốt vật gì mà không nhai: *Cho viên thuốc vào mồm mà nuốt trứng.*

VĂN-LIÊU. — Ăn sống, nuốt tươi. — Cá lớn, nuốt cá bé. — Đói lòng ăn khế với sung, Trông thấy mẹ chồng mà nuốt chẳng trôi (C-d). — Đắng cay cũng phải nuốt đi, Ăn thì ăn vậy ngon gì mà ngon (C-d). — Nghe ra ngậm đắng, nuốt cay thế nào (K).

Nuốt. Giống vật ở bề, thuộc loài sứa, mình nhỏ và trắng.

Nuột

Nuột. Trơn nhẵn, toàn một màu: *Cái bàn đánh bóng nuột. Cầu đối thếp vàng nuột. Quần áo trắng nuột.*

Núp

Núp. Nấp, ẩn: *Núp trong bụi cây.*

Nút

Nút. Cái để thút-nút miệng chai, miệng lọ: *Nút chai. Nút lọ.*

Nút. Lấy cái nút mà đút vào miệng chai, miệng lọ cho kín: *Nút chai rọu cho chặt.*

Nút. Chỗ hai đầu dây buộc giao mỗi với nhau: *Dây thắt nhiều nút.*

Nút-áo. Cúc áo tết bằng vải.

Nút. Hút ở ngoài môi: *Đĩa nút dọt.*

Nuy

Nuy 羸. Gầy yếu (không dùng một mình): *Nuy-nhược. Nuy-nhược* ○ 弱. *Gầy yếu: Thân-thể nuy-nhược.*

Nụy

Nụy 倭. Lùn.

Nụy-khân ○ 人. *Người lùn.*

Nư

Nư. Giận: *Nói chưa đủ nư. Vuốt nư.*

Nữ

Nữ 女. Con gái, trái với nam là con trai: *Nữ-nhân, Nữ-tử.*

Nữ-công ○ 工. *Công việc riêng của đàn bà ở trong gia đình: May vá, thêu thùa, bếp nước, bánh trái là việc nữ-công.* || *Nữ-công-tử* ○ 公子. *Con gái các quan.* || *Nữ-dung* ○ 容. *Đáng diễm người đàn-bà: Nữ-dung phải cho chỉnh-sức.* || *Nữ-đức* ○ 德. *Đức tốt của đàn-bà: Người có công dung ngôn hạnh hoàn-toàn là người có đủ nữ-đức.* || *Nữ-giới* ○ 界. *Phía bên đàn bà: Bà Trưng là bậc anh-hùng trong nữ-giới.* || *Nữ-hạnh* ○ 行. *Nết-na của người đàn-bà: Đàn-*

bà con gái phải giữ-gìn nữ-hạnh. || *Nữ-hoàng* ○ 皇. *Vua đàn bà.* || *Nữ-huấn* ○ 訓. *Lời răn dạy đàn bà con gái: Bài ca nữ-huấn của Nguyễn-Trãi.* || *Nữ-lưu* ○ 流. *Phái đàn-bà: Một bậc anh-kiệt trong nữ-lưu.* || *Nữ-nhi* ○ 兒. *Đàn bà con gái: Sao chưa thoát khỏi nữ-nhi thường-linh (K).* || *Nữ-quan* ○ 官. *Chức quan đàn bà trong cung nhà vua.* || *Nữ-quyền* ○ 權. *Quyền-hạn của người đàn bà: Đàn bà đòi nữ-quyền.* || *Nữ-sĩ* ○ 士. *Người đàn bà có học.* || *Nữ-sử* ○ 史. *Sử chép truyện đàn bà.* || *Nữ-tắc* ○ 則. *Phép tắc người đàn bà phải theo: Có con gái phải dạy cho biết nữ-tắc.* || *Nữ-thần* ○ 神. *Vị thần đàn bà.* || *Nữ-trang* ○ 粧. *Đồ trang-sức của đàn bà.* || *Nữ-vương* ○ 王. *Vua đàn bà.*

VĂN-LIÊU. — Vô nam, dụng nữ. — Nữ sinh ngoại tộc.

Nữ-oa 女媧. Vị nữ-thần đời thượng-cổ.

Nữ-trinh-tử 女貞子. Tên một vị thuốc bắc. Tiếng nôm gọi là cây thẹn.

Nura

Nura. Thứ khoai như khoai môn: *Củ nura.*

Núra

Núra. Loài tre mình mỏng, dồng dài, mọc ở rừng: *Phên núra. Bè núra.*

VĂN-LIÊU. — *Núra người, giầy người.* — *Cả bề bề cóy núra.* — *Núra trôi sông, chẳng đập thì gầy (T-ng).*

Núra

Núra. Một phần cái gì chia đôi, giữa: *Núra quả cam. Núra ngày.*

Núra chừng. Giữa chừng, chưa trọn vẹn: *Làm núra chừng bỏ dở.* || *Núra đời.* Dờ-dang giữa đời: *Núra đời góa bụa.* || *Núra mùa.* Giữa mùa. Nghĩa bóng: dờ-dang chưa đến nơi đến chốn: *Thầy thuốc núra mùa. Học núra mùa.* || *Núra núra.* *Chừng một núra: Cắt cái bánh lấy núra núra mà thôi.*

VĂN-LIÊU. — *Núra thóc, núra gạo.* — *Núra nạc, núra mỡ.* — *Núra đời, núra đoạn.* — *Núra cột, núra thật.* — *Núra cười núra khóc.* — *Dầu dầu ngọn cỏ núra vàng, núra xanh.* (K) — *Núra chừng xuân thoát gầy cảnh thiên hương.* (K) — *Núra phần luyến chúa, núra phần tư-gia* (K). — *Núra tình, núra cảnh, như chia lăm lòng* (K). — *Núra đời nếm trái mọi mùi đắng cay* (K). — *Song hồ núra khép cánh máy* (K).

Núra

Núra. Tiếng dùng để chỉ cái gì còn phải có thêm, chưa hết, hãy còn: *Ăn núra. Chốc núra.*

VĂN-LIÊU. — *Thôi còn chi núra mà mong* (K). — *Hợp nhau nào biết có ngày núra thôi* (Nh-đ-m). — *Mình nào lại quá mình này núra chẳng* (K). — *Núra khi muốn một chu-tuần được sao* (K). — *Núra khi đồng lỗ phũ-phàng* (K). — *Sống thừa còn tưởng đến rày núra sao!* (K). — *Vua chúa*

còn có khi làm, Nữa là con trẻ mười lăm tuổi đầu (C-d). — Chuông khánh còn chẳng ăn ai, Nữa là mảnh chính ở ngoài bụi tre (C-d). — Phải duyên phải kiếp thì theo, Cám còn ăn được, nữa bèo hủ anh? (C-d).

Nức

Nức. Bốc lên, dậy lên, hăng lên: Nước hoa thơm nức. Nức tiếng. Nức lòng.

VĂN-LIỆU. — Xa nghe cũng nức tiếng nàng tìm chơi (K). — Trộm nghe thơm nức hương-lân (K). — Bốn phương phụng cúng, muôn dân nức lòng (H-Chư).

Nức. Cap miệng rõ rã: Rõ rã nức lại.

Nức. Xem « nấc ».

Nực

Nực. Nóng, bức: Trời nực. Mùa nực.

Nực. Xông mạnh lên: Nực mùi thơm.

Nực-cười. Tức cười, khó nhịn được cười: Câu chuyện nực cười.

VĂN-LIỆU. — Làm chi những thói trẻ ranh nực cười. — Sự đời nghĩ cũng nực cười, Mọi con cá lội, mấy người buông câu (C-d).

Nưng

Nưng. Xem « nâng ».

Nửng

Nửng. Xem « nâng ».

Nừng

Nừng. Nong: Nừng để nuôi làm.

Nựng

Nựng. Nói về cái mùi xông lên nặng: Nước mắm nựng mùi.

Nựng. Nịnh, dỗ: Đàn bà nựng con.

Nựng-nụ. Cũng nghĩa như « nựng ».

Nước

Nước. 1. Vật thể lỏng do khinh-khí và dưỡng-khí hợp lại mà thành ra, nguyên chất trong và không có vị: Nước sông. Nước mưa. — 2. Mặt, bồng bề ngoài: Nước da. Nước sơn. Cái bàn lên nước.

Nước-đá. Thứ nước lạnh đông lại như đá: Mùa nực uống nước-đá. || **Nước-hàng.** Thứ nước pha vào vật thể khác cho thêm màu mỡ và thêm vị ngon: Pha nước hàng

vào tương. || **Nước-lã.** Nước nguyên chất: Ăn cơm rau, uống nước-lã. || **Nước-non.** Nước và núi: Nước non quê người. || **Nước-nôi.** Nói chung về nước.

VĂN-LIỆU. — Khác lọ cùng nước. — Đục nước béo cò. — Nước đổ đầu vịt. — Nước đổ lá khoai. — Nhạt như nước ốc. — Nước chảy chỗ chũng. — Nước chảy đá mòn. — Nước đến chân mới nhảy. — Chờ hết nước hết cái. — Nước đổ bốc chẳng đầy thùng. — Máu loãng còn hơn nước lã. — Chẳng thương chẳng nhớ thì thôi, Lại còn đem đổ nước sôi cho nóng (C-d). — Nước lã mà vã nên hồ, Tay không mà nổi cơ đồ mới ngoan (C-d). — Ngựa xe như nước, áo quần như nêm (K). — Máy thua nước lóc, tuyết nhường màu da (K). — Gương lờ nước thủy, mai gầy vóc sương (K). Biết bao giờ lại nổi lời nước non.

Nước. 1. Cách, cục, sự tới lui: Nước đời. Nước cờ. Xoay hết nước. Tinh đủ nước. — 2. Sức đi nhanh của ngựa: Nước đại. Nước kiệu.

Nước-đời. Không theo hẳn về mặt nào: Nói nước đời.

VĂN-LIỆU. — Đường đi, nước bước. — Nước đời lắm nỗi lạ-lùng khắt-khe (K). — Cung cầm trong nguyệt, nước cờ dưới hoa (K). Cờ phải nước bí, như bị phải trời mưa. (T-ng).

Nuom

Nuom. Dầm-dề, lươn-mươn mãi mãi: Ở nuom mãi nhà người ta. Đồ ăn để nuom.

Nuòm

Nuòm-nuợp. Xem « nuợp-nuợp ».

Nuong

Nuong. Ruộng đất cao ở đồi núi: Làm ruộng, làm nương.

VĂN-LIỆU. — Ai bày trò bãi bề, nương dâu (C-o).

Nuong. Dựa mình vào: Nuong mình vào ghế. Nghĩa bóng: Nhờ cậy: Nuong thân cửa Phật.

Nuong - bóng. Dựa vào bóng người ta, theo bóng: Nuong bóng lũng-quán. || **Nuong-cậy.** Nhờ cậy: Già yếu nương cậy vào con. || **Nuong - náu.** Ở nhờ để ăn thân: Nuong-náu quê người. || **Nuong theo.** Dựa theo: Nuong theo ý kiến của người khác.

VĂN-LIỆU. — Những là nương-náu qua thì (K). — Đem năm canh lần nương vách-quẻ (C-o). — Đạo con cái được tựa nương bấy chầy (Nh-d-m). — Mai danh ăn tích bấy chầy náu-nuong (L-v-t).

Nuong. Dè gữ: Làm phải nương sức, thì rồi mới được khỏe-mạnh.

Nương-dè. Thường nói là «nương-dè» Giữ-gìn không dám nặng tay : Lau chùi các đồ quý phải nương-dè mới được. || **Nương-nương.** Nhẹ-nhẹ tay : Đi nương-nương chân. Làm nương-nương tay.

Nương 娘. Nàng, đàn bà con gái nhà sang,

Nương-nương. 〇 娘. Tiếng gọi bậc đàn bà tôn quý : Bầm nương-nương. || **Nương-tử** 〇 子. Người con gái : Dậy cho nương-tử cải-trang xuất-hành (Nh-đ-m).

Nương-long. Ngực : Nương-long mỗi ngày mỗi cao, má đào mỗi ngày mỗi đỏ (T-ng). Nghĩa rộng : Trong lòng, trong dạ : Lửa ưu-phiền nung nấu nương-long.

VĂN-LIỆU. — Yếm đào trẻ xuống dưới nương-long. (X-H).

Nướng

Nướng. Đè trên than lửa cho chín : Nướng chả. Nướng bánh đa. Nghĩa bóng : Đốt hết, tiêu hết : Bao nhiêu tiền đem nướng vào sông bạc hết.

VĂN-LIỆU — Sống thì cua nướng, ốc lùi, Chết cũng nên đời ăn những miếng ngon (C-d).

Nường

Nường. Xem «nàng».

Nượp

Nượp-nượp. Thường nói là nướm-nướp. Bộ tới lui dợn-dợn : Khách ra vào nướm-nướp.

Nứt

Nứt. Nẻ ra, tách ra : Tường nứt. Thủy-liên nứt mộng.

Nứt mắt. Còn thơ ấu mới mở mắt ra đời : Thằng bé mới nứt mắt đã đi ăn cắp.

Nữu

Nữu-uớc. Tên hải-cảng lớn nhất nước Hoa-kỳ.